

6. DIMENSIUNEA SUBIECTIVĂ A CALITĂȚII VIETII

Elena BECA

a. Satisfacție / insatisfacție în viață

Analiza aspectelor legate de satisfacție și insatisfacție presupune abordarea lor în cadrul oferit de teoria nevoilor și motivației umane.

Curentul umanist subliniază faptul că în general viața oamenilor este dominată de nevoia de actualizare, de aceea de afirmare a personalității, mai mult decât de nevoile unui simplu echilibru cu mediul înconjurător. Satisfacțiile și insatisfacțiile apar ca rezultate ale unui efort de dezvoltare umană, dincolo de încercările permanente de depășire a frustrărilor mărunte ce pot apare la tot pasul.

Din acest punct de vedere cele opt componente ale satisfacției cu care au fost confrunțați subiecții anchetei reprezintă complexe de nevoi așa cum se întilnesc ele în viață : profesia, locul de muncă, modul de petrecere a timpului liber, viața de familie, veniturile, viața politică, viața de zi cu zi, realizările în viață. Ele încorporează atât nevoile de bază ale existenței fizice : securitate, apartenență, cât și nevoi superioare legate de stima de sine și autorealizare.

Structura răspunsurilor pentru eșantionul total este redată în tabelul 1.

Tabelul 1

NIVEL DE SATISFACȚIE (N = 2 050)

— % —

Domeniu	Foarte puțin	Puțin	Nici mult nici puțin	Mult	Foarte mult
Profesia	4,8	11,3	36,6	33,9	13,0
Locul de muncă	5,1	14,2	35,4	30,7	10,7
Modul de petrecere a timpului liber	14,0	23,2	37,5	18,2	3,6
Viața de familie	2,6	5,7	23,2	42,0	23,1
Veniturile	10,6	21,3	48,9	14,0	3,4
Viața politică	19,8	26,9	34,3	12,4	4,2
Viața de zi cu zi	5,6	16,0	47,4	26,2	4,2
Realizări în viață	5,9	15,4	44,0	26,5	7,9

Ceea ce se remarcă este valoarea relativ scăzută a răspunsurilor „foarte puțin” față de celelalte, ceea ce sugerează disponibilitatea populației la nevoile superioare (conform teoriei lui Maslow).

Între toate sursele de satisfacție/insatisfacție veniturile realizează cea mai echilibrată îmbinare de nevoi umane, fiind în același timp expresia percutantă a modului social de existență și recunoaștere.

Populația anchetei se află în situația de a-și exprima insatisfacția față de veniturile pe care le obține, mai mult decât satisfacția de pe urma acestora.

În cea mai mare măsură populația anchetei este nemulțumită de viața politică. Am putea considera chiar că aceasta este cea mai mare sursă de insatisfacții atât pentru bărbați cât și pentru femei.

Cea mai mare satisfacție o aduce subiecților viața de familie. Aflată între doi poli ai structurii sociale, familia și colectivitatea în ansamblul său, populația anchetei exprimă precumpănirea satisfacției personale față de cea socială, caracterul de tampon al familiei pentru puternicele insatisfacții provocate de un mediu social perceput ca ostil.

În ceea ce privește tendința de actualizare pe care o exprimă în cea mai mare măsură componenta „realizări personale pînă la momentul anchetei” se relevă același nivel mijlociu predominînd totuși tendința spre satisfacție.

În ordinea contribuției la realizarea stării de satisfacție după viața de familie se situează locul de muncă. Aceasta este caracteristica unei populații care trăiește într-un mediu social care pune accent pe producție, lipsind pe om de alte compensații.

Privitor la viața de zi cu zi aproape jumătate din populația anchetată își acceptă existența cu moderație, luînd viața la modul natural, dincolo de bine și de rău.

Semnificativă poate fi și proporția apropiată a celor care indică un anumit nivel de satisfacție în raport cu locul de muncă, viața de zi cu zi și ceea ce au realizat în viață (în jurul valorii de 50%), ceea ce întărește importanța locului de muncă în realizarea personală a indivizilor.

Prezentînd sub o formă mai concentrată aceleași aspecte ale satisfacției și insatisfacției față de propria viață, între valorile privind frecvența momentelor de bucurie și mulțumire și respectiv insatisfacție și necazuri am obținut expresia unui optimism moderat. Proporția cea mai mare a răspunsurilor o dețin valorile mijlocii (nici dese nici rare), privind momentele de bucurie cît și pe cele de insatisfacție: circa 50—60%.

Se relevă prin aceasta același aspect al vieții ca valoare în sine, care nu necesită neapărat densitate de evenimente.

Atitudinea umană profund semnificativă pentru evoluția personalității exprimă faptul că în general experiențele covârșitoare nu se însoțesc în mod obișnuit cu stări de satisfacție ci cu o trăire mai profundă de unitate a existenței proprii.

b. Conștiința prezentului și percepția schimbării

Cercetarea calității percepute a vieții este și un mijloc de înțelegere a determinărilor acțiunilor omului.

Într-o măsurătoare de genul aceleia pe care am întreprins-o prin încercarea de diagnosticare a calității vieții, am obținut o reflectare a mediului în conștiința individului, reflectare care nu este alta decît proiecția individului însuși.

Dimensiunea lumii prezente, care conturează așezarea omului în lumea sa, pornește tocmai de la perceperea afectivă a sinelui ca raport între interior și exterior. Este de conceput din acest punct de vedere că o personalitate capabilă de a se conține are simultan sentimentul unei bunetrăiri a prezentului, legate de puterea de a ridica deasupra împrejurărilor, fie ele oameni sau situații.

Diagnosticarea schimbării, percepția ei de către subiect presupune compararea trecutului și viitorului cu percepția subiectivă a prezentului.

Ca fapt cognitiv de primă importanță, percepția asociată schimbării, curgerii timpului generează o imagine globală nu lipsită uneori de neliniște, tulburare, îngrijorare. Acestea reprezintă de fapt o proiecție a neliniștii prezentului spre cele două direcții temporale trecut și viitor. Astfel că perceperea schimbării nu este decît reflexul situației construite subiectiv a prezentului asupra lumilor concepute ale trecutului și viitorului.

Ancheta care a avut ca scop realizarea unei diagnoze a calității vieții a angajat pe subiecți prin răspunsurile lor într-un efort de proiectare a propriilor lor individualități.

Conform experienței lor, subiecții au stabilit următoarele caracteristici prioritare pentru lumea prezentă :

- individualism (56,2⁰/o) ;
- neîncredere în ceilalți oameni (48,7⁰/o) ;
- permisivitatea mediului social față de încercările de realizare ale individului (42,1⁰/o) ;
- comprehensivitate (în raport cu viața) (54,7⁰/o) ;
- capacitatea oamenilor de a se schimba (64,9⁰/o) ;
- capacitatea oamenilor de a schimba lumea (52,1⁰/o) ;
- utilitatea vieții (72,4⁰/o) ;
- evoluția evenimentelor spre bine (61,1⁰/o).

Comparativ cu trecutul, prezentul se înfățișează ca o lume la fel de amenințată de război (33,3⁰/o), inegalitățile economice par mai puțin accentuate (39,4⁰/o), incorectitudinea este mai mică (47,9⁰/o), controlul mai ridicat (51,1⁰/o), oamenii mai puțin nefericiți (43,2⁰/o). Proporția celor indeciși în răspunsurile lor la această întrebare variază între 28⁰/o și 35⁰/o.

În ansamblu, răspunsurile exprimă incertitudine în ceea ce privește îmbunătățirea lucrurilor față de trecut. Din această perspectivă prezentul luminat de speranța de mai bine ni se pare neconsolidat în sufletele oamenilor, care manifestă neliniște, lucru relevat mai clar în proiecția asupra viitorului.

Gîndul cel mai neliniștilor se proiectează pregnant în acea tendință generală de a accepta că în viitor inegalitățile economice se vor accentua (42,4⁰/o). Celelalte trăsături ale prezentului, spre o reducere a disonanței, caută a se atenua în viitor ; adică lumea va fi mai corectă

(39,6⁰/o), mai pașnică (43,9⁰/o), va beneficia de mai mult control (46,6⁰/o), oamenii vor fi mai fericiți (45,8⁰/o). Proporția celor indeciși la această întrebare oscilează între 26—36⁰/o.

În concluzie putem afirma că în percepția schimbării se remarcă un puternic impact al situației prezente, caracteristica unei epoci de tranziție în care coexistă pentru toți oamenii neliniștea cu speranța, dar sîntem în măsură să apreciem că la momentul anchetei speranța era mai puternică.

Din acest punct de vedere semnificația momentului pentru populația anchetei este pozitivă fiind un reflex puternic al amplelor evenimente care i-au premers.

Este bine reliefat de către răspunsurile care descriu dimensiunea lumii prezente faptul că cele mai defavorabile se referă la conținutul relațiilor interpersonale. Percepția aproapelui exprimă un gol care înconjoară ființa, dincolo de care se poate să fie ceva bun, lucru reieșit din răspunsurile referitoare la modul indivizilor de a se raporta la evenimente, sensul vieții etc.

Mai rămîne deci, pentru fiecare, speranța în realizarea principiului general al societății și credința că astfel lucrurile pot merge spre bine.